

Zeitschrift für slavische Philologie. – Band. 9. – Leipzig, 1932. 13. *Symomrja M., Reißner E.* Neue Materialien zur Einführung Ševčenkos in Deutschland // *Zeitschrift für Slavistik.* – Band XVII. – 1972, Heft 2. – S. 234–240. 14. *Symomrja M.* Die Rezeption Taras Schewtschenkos im deutschen Sprachgebiet vor 1917 // *Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas.* – Bd. XXII / Hrsg. von Eduard Winter, Günther Jarosch. – Berlin, 1976. – S. 115–167. 15. *Taras Grigoriewicz Szewczenko*, ein kleinrussischer Dichter, dessen Lebensskizze samt Anhang, bestehend aus Proben seiner Poesien. In freier Nachdichtung von Johann Georg Obriest. – Czernowitz, 1870. – 61 s. 16. *Zymomrya M.* Zur Problematik der Aufnahme, Bewertung und Interpretation von Taras Ševčenkos Werken in Deutschland // *Mykola Zymomrya.* Deutschland und Ukraine: Durch die Abrisse zur Wechselseitigkeit von Kulturen. – Fürth, 1999.

Надійшла до редколегії 24.10.13

Зымомря М., Зымомря И.

Рецепция контексту: сущность перевода и интерпретации поэзии Шевченко на немецкий язык

В статье рассмотрены вопросы рецепции творчества Т. Шевченко в немецкоязычном культурном пространстве. Материалом для исследования стали интерпретационные оценки целого ряда реципиентов.

Ключевые слова: рецепция, немецкоязычное культурное пространство, взаимодействие культур, творчество Т. Шевченко, интерпретация.

Zymomrya M., Zymomrya I.

Reception of Context: Essence of Translation and Interpretation of Shevchenko's Poetry to German Language

The article outlines the question of the perception of Taras Shevchenko's poetic heritage in the German-speaking cultural area. The research study is based on the interpretative evaluation of a number of recipients.

Key words: perception, German-speaking cultural area, interaction of cultures, work of Taras Shevchenko, interpretation.

УДК 821.161.2-1:81'255.4=112.2

*Т. Кияк, д-р філол. наук, проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка*

ПЕРЕКЛАДИ ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ

У статті розглянуто віхи поширення творчості Тараса Шевченка в німецькомовному ареалі, зіставлено переклади окремих віршів різними митцями з позиції множинності перекладу, проілюстровано вагомість спадку письменника для популяризації української історії та культури в європейських країнах.

Ключові слова: переклад, мова, поезія, Україна, перекладач.

Давно ведуться між лінгвістами суперечки, чи вважати відтворення чужомовної поезії повноцінним перекладом, чи

переспівом, чи псевдоперекладом (про останній варіант опубліковано цікаву статтю [2, 234–252]). А якщо вести мову про дискурс україномовної поезії з її реаліями, понівеченою історією, жорстокою долею, то навіть за повноцінного відтворення не буде досягнуто реципієнтом, не кажучи вже про переклади через третю мову. В Японії, наприклад, вийшов підручник "Вступ до української мови", де серед іншого наведено діалог між українським викладачем та японським студентом [3]:

Українець: Але у вас в Японії немає перекладів Шевченка?

Японець: Звичайно, є. Але переклади не з української, а з російської.

Українець: З російської? Плаче Шевченко в домовині".

Такі приклади не поодинокі. Відомий факт примітивного перекладу "Дон Кіхота" М. Сервантеса українською мовою, але не з іспанської, а з російської мови. Справжній і досить пристойний переклад цього твору з'явився лише за нової України. Знаходить підтвердження думка Й. В. Гете: "Якщо хочеш зрозуміти поета, то маєш піти в його країну".

Наведена думка особливою мірою стосується німецької мови, досить складної, про яку іронічно висловився Марк Твен: "Німецька мова – мертва мова, бо лише мерці мають достатньо часу, щоб її вивчити". Так, вона дуже логічна, вноормована, раціональна, що, зрештою, робить її нині максимально зручною для комунікації у ринкових взаєминах. Але цей чинник створює додаткові труднощі для перекладу, тим більше поезії Тараса Шевченка, де присутня велетенська палітра образів та барв. Тут бачимо ліризм і пафос, жалобу та злість, обурення аж до прокляття, іронію та смуток, – усе те, що увібрала трагічна доля українського народу, який лишень зараз потроху пізнає власний світ, бо наша історія, як і національна сутність, була за сімома замками, а ключі знаходились у загребущих руках "братніх ворогів". Щоб розуміти Т. Шевченка, треба зрозуміти Україну. І одних слів тут недостатньо:

Ну щоб здавалося слова?

Слова та голос, – більш нічого.

А серце б'ється ожива,

Як їх почує (тут і далі використано видання [4]).

Кожний серйозний перекладач ставить собі за мету не лише ознайомити читача зі світом думок та почуттів художнього тексту іншої країни, а й збагатити власну літературу, поповнити її лексичну скарбницю. Останнє особливо актуальне тоді, коли у власній літературі не існує нічого подібного чи хоча б схожого за формою чи змістом твору, який перекладається. Цю думку розгортає відомий німецький перекладач Альфред Курелла у своїй післямові "Переклад

“Кобзаря” німецькою мовою”: “На перший погляд його вірші здаються якимись простими, спонтанними, імпровізацією, де лише за рахунок використання притаманних усній народній творчості засобів можна вловити деяку закономірність. Проте це лише на перший погляд. Хто глибше пізнає цю поезію, а якраз саме перекладач має таку нагоду побачити все точно, обдумано, навмисно зроблено, як спонтанність та несистемність вірша виявились спеціально застосованими художніми засобами... Проте він був кимось іншим, ніж просто імітатором чи епігоном. Шевченко використовував запозичені у народній творчості художні форми лише для того, щоб залишатися зрозумілим простому народові. З пісні запозичив поет і систему римування. Саме ритм і рима, а ніякі інші художні форми, можуть зробити пісню такою переконливою та водночас такою демократичною. Вони ніби ті зачіпки, за допомогою яких вірш закарбувався в пам'яті й швидко мандрує від села до села” [5, 419–422]. Всі ці фактори створювали додаткові труднощі для перекладачів поезії Т. Шевченка, в тому числі й німецькою мовою.

Праця над перекладами Т. Шевченка німецькою мовою започаткована не в Німеччині, а на Буковині. Вже в 1870 р. тірольський письменник та гімназійний вчитель Йоганн Георг Обріст опублікував у Чернівцях збірку уривків окремих поем та віршів поета. Але то були тільки переспіви. Роботу продовжив цілий ряд перекладачів-українців, серед котрих виділилися Сергій Шпойнаровський (два зошити перекладів у 1904 та 1906 рр.) й Олександр Попович (у часописі “Ruthenische Rundschau”, 1904 р.). Але важко їхні переклади назвати вдалими. На їхньому фоні кращими були переклади Артура Боша, зроблені теж у Чернівцях.

На початку ХХ ст. з'явилися переклади, здійснені І. Франком, що були опубліковані після його смерті Михайлом Возняком у Києві в 1930 р. у збірнику “Шевченко”.

Першим книжковим виданням перекладів Т. Шевченка на теренах Німеччини була збірка Юлії Вергінії, видана в Лейпцигу в 1911 р. “Ausgewählte Gedichte von Taras Schewtschenko”. Ця праця дуже сприяла популяризації письменника в Європі. З українською мовою тут допоміг Артур Зеліб, німець з Галичини [1, 3822].

Під час I Світової війни понад 30 перекладів творів Т. Шевченка опублікував у тижневику “Ukrainische Nachrichten” (1915–1917 рр.) поет, критик, перекладач Остап Грицай (1881–1954). На той час це були найкращі переклади Т. Шевченка німецькою мовою.

Після I Світової війни до 1935 р. з перекладами творів Т. Шевченка виступили Анна Вуцкі, Густав Шпехт та Марія Мірчук; ґрунтовне дослідження “Шевченко в німецькій мові” опублікував у 1938 р. Роман Смаль-Стоцький.

У 1939 р. в Києві виходить збірка віршів Т. Шевченка німецькою мовою “Taras Schewtschenko. Ausgewählte Gedichte”. Лише деякі з

них були підписані: це два вірші в перекладі І. Франка та три – С. Елленберга. Серед останніх – "Думи мої". Наведемо тут перші рядки відомого вірша в німецькому варіанті:

*Dumen meine, Dumen meine,
Wie wird mir so wehe,
Wenn ich euch so stumm und traurig
Ausgereiht hier sehe!
Warum hat wie Staub der Steppe
Nicht verweht der Wind euch?
Nicht erstickt im Schlaf der Kummer
Wie ein eigen' Kind euch?*

На жаль, тут порушено місцями порядок слів, деякі граматичні канони, наявна певна лексична несумісність (замість "приспано" вжито "задушено у сні", не кажучи вже про невідтворену реалію "думи"). Мабуть, і через ці чинники дана поезія в перекладі не просто лягає на пісенні ноти.

Після війни інтерес до поезії Т. Шевченка ще більше зріс. У 1951 р. у Східному Берліні вийшла збірка "Taras Schewtschenko. Die Haidamaken und andere Dichtungen", до якої увійшли 59 творів у перекладі Еріха Вайнерта. Цього ж року в Москві видається двотомник під назвою "Der Kobzar" з перекладами того ж Е. Вайнерта, а також інших перекладачів – Альфреда Курелли, Геди Ціннер, Г. Гупперта та ін. Цей "Kobzar" був перевиданий у Москві в 1962 р. з передмовою А. Дейча та післясловом А. Курелли.

Цікавою є збірка поезій (56 перекладів), опублікована в 1955 р. у Вісбадені в антології української поезії "Die ukrainische Lyrik" (упорядник Ганс Кох). Запропонуємо тут німецькомовний переклад Г. Кохом перших рядків вірша "Садок вишневий коло хати..." ("Abend"):

*Im Kirschengärtlein vor der Hütte
Man tausend Käfer summen hört.
Die Pflüger wenden Pflug und Pferd,
Die Mädchen warten vor dem Herd...*

Вважаємо цей варіант перекладу цілком вдалим: передано чари природи, заспокійливу атмосферу, ритм і римування. Тому так легко текст піддається вокальному відтворенню.

Із цікавими спробами модерного перекладу поезій Т. Шевченка виступила в журналі "Україна і світ" (Ганновер, 1961–1962) перекладачка й письменниця Елізабет Котмаєр. Тут наведено переклад "Заповіту", здійснений Г. Шпехтом. Дуже непростий для перекладу вірш вважаємо в цілому вдалим. Ось його початок:

*Vermächtnis
In des Grabes Gruft versenkt mich
Wenn ich sterben werde.
Mitten in der weiten Steppe
Meiner Heimerde:
Dass ich rings des Dnjpros Fluren,
Seine Stromesschnellen
Immer sehe, – immer höre
Brüllen der Rebellen.*

На жаль, далеко не всі твори Тараса Шевченка перекладено німецькою мовою. Дивно, але вже нині за умов ніби незалежної України притупилося перо драгоманів? Класична література практично не перекладається. Та й нерідко молода українська література проходить повз європейського читача. Тому відродно, що, реагуючи на такі виклики, кафедра теорії і практики перекладу з німецької мови Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка бере активну участь у реалізації цікавого проекту, згідно з яким дев'ять відповідних кафедр провідних центральноєвропейських університетів пропонують для взаємного перекладу кращі зразки своєї сучасної літератури та перекладають вибрані твори літератури країн, які беруть участь у проекті. Плануємо долучати до участі й інші мовні кафедри нашого університету та кращих перекладачів інших українських вишів, чим додамо й власну цеглину до фундаменту нашої національної культури.

Нас мають знати, якщо ми хочемо бути великою державою, гордою країною, патріотичною нацією, для якої незалежна Україна – найбільший дар Божий, незважаючи на її біди та негаразди, про що писав великий Т. Шевченко:

*Подивіться на рай тихий,
На свою Вкраїну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну.*

Наш обов'язок – перетворити цю руїну в квітучу країну, не шкодуючи зусиль, аби на схилі віку отримати право промовити його словами:

*Ми не лукавили з тобою,
Ми просто йшли; у нас нема
Зерна неправди за собою.*

1. Енциклопедія українознавства. – Т. 10. – Наукове товариство ім. Шевченка. – Париж-Нью-Йорк: В-во "Молоде життя", 1984. 2. Кальниченко Олександр. Псевдопереклад як проблема перекладознавства // Переклад у наукових дослідженнях представників харківської школи: колективна монографія. –

Вінниця: Нова книга, 2013. 3. *Накаї Кодзуо*. Вступ до української мови. – Токіо, 1991. 4. *Шевченко Тарас*. Кобзар / Тарас Шевченко; [редкол.: Г. Ф. Семенюк (голова) та ін.]. – 2-е вид. – К: ВПЦ "Київський університет", 2009. 5. *Шевченко Т.* Повне видання творів Тараса Шевченка. – Т. XII. Поезія Шевченка чужими мовами. – Чикаго: В-во Миколи Денисюка, 1963.

Надійшла до редколегії 18.04.13

Кыяк Т.

Переводы поэзии Тараса Шевченко на немецкий язык

В статье рассмотрены веки распространения творчества Тараса Шевченко в немецкоязычном ареале, сопоставлено переводы отдельных стихотворений различных мастеров с позиции множественности перевода, проиллюстрировано весомость наследия писателя для популяризации украинской истории и культуры в европейских странах.

Ключевые слова: перевод, язык, поэзия, Украина, переводчик.

Кууак Т.

Translations of Taras Shevchenko's Poetry to German Language

The article deals with the milestones of the extension of Taras Shevchenko's literature into the German language halo. The author both juxtaposes the translations of Shevchenko's writings made by different artists from the standpoint of the translation multiplicity and displays the weight of Shevchenko's heritage for the popularization of the Ukrainian history and culture in European countries.

Key words: translation, language, poetry, Ukraine, translator.

УДК 821.161.2.09:82(519.5)

*Кім Сук Вон, канд. філол. наук, доц.,
Ю. Ковальчук, асист.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка*

ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВО В РЕСПУБЛІЦІ КОРЕЯ

У статті розглядається історія вивчення творчості Т. Шевченка в Республіці Корея, наведено аналіз наукових праць південнокорейських шевченкознавців – Кім Сук Вона та Хан Чжон Сук.

Ключові слова: Т. Шевченко, Республіка Корея, Кім Сук Вон, Хан Чжон Сук, літературна компаративістика, романтизм, національна ідентичність.

У недалекому минулому, коли Україна ще не здобула незалежності, між СРСР та Республікою Корея через ідеологічні суперечності зберігалось напруження у стосунках, внаслідок чого шляхи для потрапляння інформації про Україну до Республіки Корея були вкрай обмежені. Значна географічна віддаленість України та Республіки Корея також сприяла тому, що між двома країнами не існувало культурного обміну до моменту встановлення дипломатичних відносин у 1992 р.